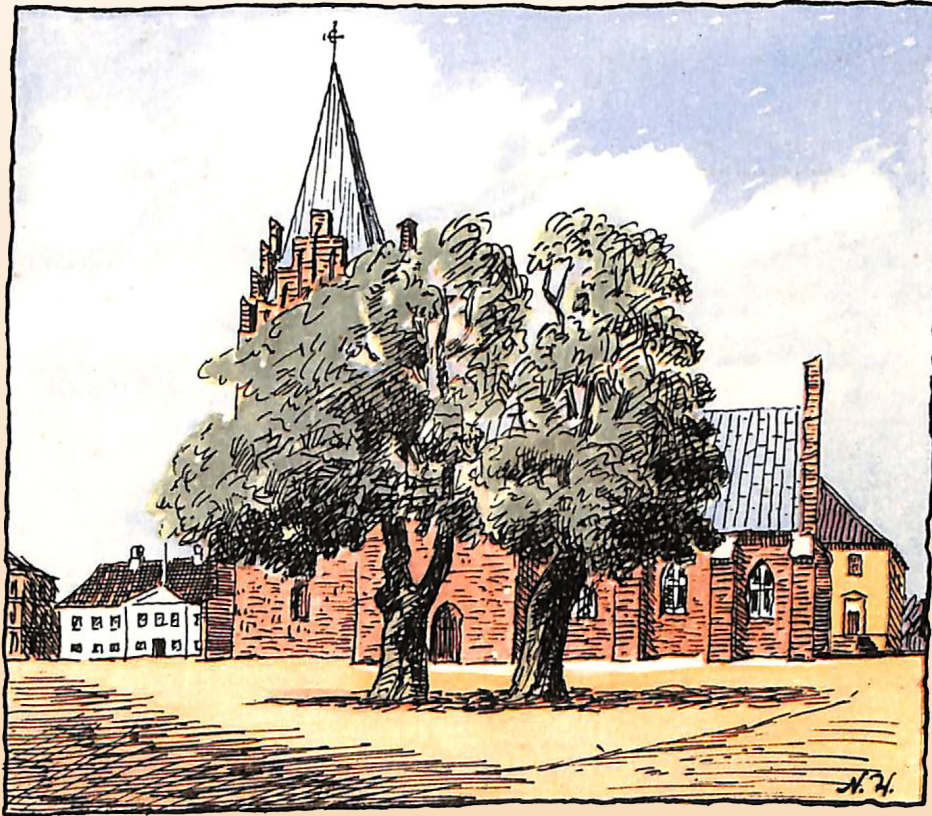

J. Richter

Erindringer

fra min barndom og ungdom i det gamle Grenaa

Udg. med ill. ved Carl Svenstrup

GRENAA

Christiansen & Jørgensens Bogtrykkeri

1951

J. Richter

Erindringer

fra min Barndom og Ungdom i det gamle Grenaa

Indledning

I 1849 flyttede en yngre læge ved navn J. C. Richter på opfordring af flere Grenaaborger her til byen, hvor han virkede som praktiserende læge til 1893, da han som 77-årig mand forlod Grenaa. Han var blevet gift samme år, som han kom hertil. Af ægteparrets to børn var sønnen John Richter den ældste og født 13. november 1850.

John Richter gik i skole i Grenaa hos Student Hansen, der havde en lille privatskole for drenge, som bl.a. forberedte til optagelse på latin-skolen. Derfra kom han til Aarhus Latinskole og tog endelig teologisk embedseksamen i København i 1873.

Et årstid var den unge teolog derpå konstitueret førstelærer ved Grenaa Kommuneskole under en vakance i embedet og blev derefter i et par år lærer ved københavnske privatskoler, bl.a. ved frk. N. Zahles Skole. I sin fritid drev Richter historiske og topografiske studier, bl.a. i Djurslands historie. Og hele sin levetid bevarede han sin interesse for lokalhistorien.

Efter i et par år at have været pers. kapellan i Seest, blev Richter i 1879 sognepræst i Ringgive og kom så endelig i 1893 til Vejen. Her i umiddelbar nærhed af Askov Højskole, hvor han i en række år var lokal tilsynsførende, følte Richter sig inderligt knyttet til befolkningen, som elskede ham. Her forblev han til sin død, 28. decbr. 1928, - og virkede, trods sine 78 år, til det sidste som præst og sjælesørger og varetog embedets mange pligter med største troskab og kærlighed.

I mange år var pastor Richter medlem af redaktionsudvalget for »Historisk Aarbog for Ribe Amt« og skrev selv en række artikler deri. Men trods de mange interesser, som efterhånden optog ham, glemte han aldrig sin lillefødeby, men omfattede den med interesse og kærlighed.

På min indtrængende opfordring skrev han engang i sine sidste år en lille skildring fra barndoms- og ungdomsårene i Grenaa, som her gengives i uforkortet skikkelse.

Carl Svenstrup.

Vestergade i 1860'erne, da den morgen, middag og aften passeredes af flere hundrede løsgående kreaturer. Der var kun et par huse ved gadens begyndelse samt skolen (hvoraf 3 fag skimtes) og Jordemoderboligen.

Udsigten til Kæret var helt fri. Til venstre ses Lindgreens hjørne, til højre Smed Hartvigsens plankeværk og baghus.

Fra det gamle Grenaa i 50'erne og 60'erne

Hvor landlige - ja, man kunne næsten sige: landsbyagtige - forholdene var i det gamle Grenaa, fik man i alt fald ved sommertid et levende indtryk af, når i den tidlige morgen tudehornet lød gennem byens gader, og køerne kom traskende ud gennem porte og smøger og blev drevne ud til det store kær vest for byen, hvor nu anlægget ligger. Om aftenen vendte de tilbage og fandt af sig selv vej hjem til båsene, som ventede dem. Mange af byens borgere var avlsbrugere, og til Kæret havde jo alle adgang. At disse store, daglige kreaturvandringer gennem byens gader just ikke var fremmede for disses renholdelse, siger sig selv.

Jævne og ligefremme var forholdene i mange måder. Der var intet i vejen for, at borgermænd kunde adstadigt vandre gennem gaderne med den lange pibe i munden for at gæste gode venner, og at kvinderne ligeledes kunne - barhovedet og med strikkestrømpen i hånden - se hen til veninder omkring i byen. Større offentlige fester holdtes om sommeren i »Plantagen« eller anlægget umiddelbart vest for byen på nordsiden af Randers landevej. Det var da Grundlovsfesten, 5. juni, og Fredericia-slagets og Isted-slagets årsdage (6. og 25. juli). Da vandredes der med musik og faner i optog fra Torvet ud i anlægget, hvor festtalerne holdtes. Jeg har også oplevet, at der holdtes »Vauxhall« i plantagen, hvor da kulørte lamper og lys i udhulede gæskar kastede et festligt skær over det hele, mens musikken tonede.

Musikforeningen

Byen havde i 1850 fået sig en musikforening, hvis leder var den meget musikalske postfuldmægtig Chr. Bigum. Om vinteren holdt den sine møder og koncerter på Gæstgivergården paa Storegade, som bestyredes af den joviale Madam Bendixen. Til koncerterne har der åbenbart været stærk tilstrømning, thi en indsender i »Grenaa Avis« klager (20.

febr. 1850) over, at lokalet er for lille, og spørger, om man ikke kunne bevæge Madam Bendixen til at lade opføre et hensigtsmæssigt lokale, eller få rådhusalen givet fornøden dybde ved en tilbygning på piller, eller endelig, hvis ingen af disse udveje var farbare, få købmand Winding til at give passende lokale i den bygning, han agter at opføre i forlængelse af Gæstgivergården på Storegade.

Musikforeningens medlemmer

Det var for sine medlemmer, musikforeningen gav koncerter, og medlem kunne man blive ved ballotation. I den anledning kom der i avisen (5. jan. 1850) et forbitret »Indsendt« fra »Flere Borgere«, som harmedes over, at i musikforeningen dumpede alle håndværkere på een nær ved ballotationen. »Maa vi spørge, hvem er de Dannede? thi da vilde de Kjøbmænd, som ej engang kunne skrive deres Modersmaal, hvortil maske flere høre, være gaaede samme Vej, - heller ikke, hvo der besad den be dste moralske Character eller den bedste udvortes Dannelse ... Efter Rygte skal en Mand, som gjerne ønsker at ansees for at høre til Honoratiøres, have glædet sig over Udfaldet, fordi man befriedes for »Risp Rasp«. Ham svare vi: Hvo er den agtværdigste, enten den, som gaaer paa tvende Been, eller den, som ligger i en Rendesteen? Dermed er han maaske tilfreds, og en hvis[!!!] Kjøbmand, som skal have viist sig virksom, meddele vi den Trøst, at da han ikke kan taale Haandværkernes Nærværelse, skulle vi eller Vore ikke heller genere ham i hans Boutik ... Vi spørge de hovmodige: Have de nogen Ret til Raadhuset? Er ikke enhver Borger i Byen og Bonde i Herredet contribuerende dertil? ... De bør da leje et eget Locale til deres Forlystelser, og vi ville føle os for stolte til at forstyrre dem, men til Raadhuset mene vi at have samme Ret som de«.

Postfuldmægtig Chr. Bigum i hans høje alderdom, da han forlængst havde forladt postvæsenets tjeneste og boede paa Fatiggården.

Tegning af Aage Hoffmeyer.

I. C. Richter.

Læge i Grenaa 1849-93.

En af de virksomste i ledelsen både af musikforeningen og sangforeningen.

R. Johannesen.

Kordegns og lærer i Grenaa 1832-81.

Et virksomt medlem af Sangforeningen og dens første formand.

Om Musikforeningen straks er bleven ydmyget efter denne »grausame Salbe«, ved jeg ikke, men fra senere år erindrer jeg aldeles tydeligt, at der sad adskillige håndværkere både som active og som passive medlemmer af foreningen. At samme forening også holdt sine øvelser i private hjem, har jeg et levende minde om - vist fra Sommeren 1855 - da den musicerede en smuk sommeraften i et stort lindelysthus i vor have på Østergade.

Sangforeningen

I november 1856 stiftedes Grenaa Sangforening med 40 medlemmer. Dens bestyrelse blev: Chordegns Johannesen (formand), læge Richter, sadelmage Henriksen, apoteker Dahl og købmand Starck. Den mand, som ledede de første øvelser, var vist nok en syngelærer Jean Berg fra København, der i avisen tilbyder sangundervisning, og som desuden giver sig af med portrætmaleri. Senere blev Chr. Bigum sangforeningens leder. Også denne forening må døje klager i avisen over, at den giver de »contribuerende« medlemmer for lidt for deres penge. Hertil svarer (23. jan. 1858) læge Richter som formand, at »Foreningen er lille og arbejder under vanskelige Forhold; mange af medlemmerne er ikke i selvstændige stillinger, så de kan ikke altid give møde. Foreningen kan kun give 3 koncerter med bal årlig«. Klageren er dog ikke tilfreds med dette svar. Han finder, at det »indeholder ej mere svar, end der findes Brolægning paa Byens Torv«. Senere (27. decbr. 1859) spørger »Mange« i avisen, hvad det skal betyde, at sangforeningen ikke lede salmesangen i kirken 1ste juledag til højmesse-tjenesten, hvad man havde ventet«. - Imidlertid arbejdede sangforeningen støt og godt i en række år. Undertiden, vovede den og musikforeningen sig endda længere ud end til byens enemærker. De foretog således både i september

1858 og senere lystture med den nye dampskibsrute til Ebeltoft, hvor de gav koncert. Jeg ser dem endnu for mig sejlene ud af Grenaa Havn, musikforeningens medlemmer forsynede med grønne huer, sangforeningens med hvide.

Dilettantkomedier

Det var ikke blot musiklivet, der blomstrede i hine tiders Grenaa. Også dilettantkomedien havde sine dyrkere. Virksomst blandt de virksomme var i sin tid købmand L. N. Balle, der havde forretning på hjørnet af Østergade og Torvet. Han var, som man siger, ligefrem »bidt af en gal Skuespiller«. Han brillerede som klokke Link i »Nej« og som skytten i Erik Bøghs »Fastelavnsgildet«. Sidstnævnte stykke tillige med »En Søndag paa Amager« opførtes på Gæstgivergårdens scene i vinteren 1856-57. Et minde knytter sig særligt for mig til hin forestilling. Min fader skulle i «Fastelavnsgildet» spille »Jesper Snyltegæst«. I den anledning måtte vor husjomfru og jeg ned til en gammel hatte magerenke, der boede i et af de små huse lige overfor Mønstedes Gaard [nu Grenaa Folketidende] på Lillegade for at låne et par fløjls-knæbukser, som havde tilhørt hendes afdøde mand.

Andre rollehavende

Af de andre rollehavende mindes jeg Jorgen Gleernp som Anders Jørgen i »Fastelavnsgildet«. Gleerup var fra Gjerrild, havde vist været tjener på Benzon og havde tilegnet sig en del kultur og finere levemåde. Han var en tid lang omrejsende skuespiller, ligesom han også en tid var vært på Grenaa Gæstgivergaard. Ligeledes mindes jeg den kønne Amalie Svendsen, arrestforvarerens datter, som Lisbet i »En Søndag paa Amager« og den unge bogtrykker C. Lemmich som Jokum i samme

Bogtrykker C. Lemmich og familie. Både Lemmich og hans hustru var i deres unge dage meget aktive deltagere i dilettantkomedierne.

stykke. De to blev ikke længe efter mand og hustru. En anden af min faders roller var som Lods Mikkelsen i »En Søndag paa Amager«, hvor han ret med Liv og Lyst sang Arien »Paa Søen, naar den skummer vred« med sin smukke basbaryton.

Disse dilettantkomedier blev forøvrigt for købmand Balle en dyr spøg; han forsømte sin forretning og gik til sidst fallit. Fra lidt senere tid mindes jeg Hostrups »Intrigerne« opført af dilettanter. Endnu senere, vist i 1865, opførte et helt nyt hold Grenaa-dilettanter »Aprilsnarrene«. Endelig kan det noteres, at i 1867 opførte vi, d.v.s. en del unge århusianske gymnasiaster og studenter med assistance af unge Grenaa-damer Hostrups »Eventyr pna Fodrejsen«. Og i de følgende år gik det slag i slag med dilettantkomedier (»Valbygaasen«, »Genboerne«, »De uadskillelige«), som samlede mange tilskuere.

»Rigtige« skuespillerselskaber

lagde da også ret jævnlig deres vej om ad den lille østjydske by. Her fortjener C. F. Rau's selskab særlig at nævnes; der var vakre og flinke skuespillere i dette, ikke mindst direktøren og hans hustru. Så må også Kunstberiderselskaberne nævnes, særlig Hoffmanns »Cirkus gymnasticus«, hvor især direktørens flinke sønner Frantz og Rudolf og vakre Døtre Flora og Josephine hørte til de bærende kræfter. I sommeren 1865 fik Grenaa endog besøg af skuespillere fra Københavns Casino (fru Amalie Hagen, skuespillerne Hougaard, Carl Hagen m.fl.); de opførte bl.a. Wessels »Kærlighed uden Strømper«. Det var meget fornøjeligt.

Det skete undertiden, at byen fik besøg af hannoveranske hornblæsere. De stillede sig da op i grupper på 5 à 6 mand uden for husene iført grå-grønne kapper og lod deres hornmusik gælde i de ret snævre gader. Men de rangerede vel med de ret hyppigt grasserende lirekassemænd.

Markeder og andre Adspredelser

Så var der endelig de forlystelser, som markederne bød på. For børn var det meget spændende, når teltboderne opsloges i rader på Torvet aftenen før markedsdagen. Og når denne oprandt, opfangede øret snart lyden af mundharmonikaer, som pyntede børn, der kom travende med deres forældre, snart forsynede sig med. Så hørtes musikken fra karruseller og gøglertelte, der fremviste stærke mænd eller overfedede børn. Og de store honningkagetelte fik hyppigt besøg af lækkersultne nørn- og voksne. Kl. 6 om aftenen sluttede markedet, så var den herlighed forbi.

Under daglige forhold hvilede ro og fred over den lille by. Ved aften-tide om sommeren kunne man ryste dagens slid og arbejds travlhed af sig og kvæge sig ved en lille spadseretur enten ad Havnevejen eller »neden om Engene« langs åen. En indsender klager i avisen (22. juni 1850) over, at brædderne over grøfterne, som man der skulle passere, var rådne, og at man skulle over en stente. »Nej, lad os faa Planker over Grøfterne og i Stedet for Stenten en Laage, der falder i af sig selv«! Enkelte steder - f.eks. uden for apoteket på Torvet - havde man faste bænke, hvor familien kunne nyde den friske aftenluft.

I januar 1860 åbnede klubben »Foreningen sine Lokaler paa »Gaarden« (d.v.s. Gæstgivergården på Storegade, den nuværende præstegård). Der tilbragte mangen familiefader som klubmedlem sin aften ved kortspil og de fyldte puncheglas. Gik det end i reglen sømmeligt til, var det dog ikke heldigt for familielivets trivsel, når hjemmene på slige aftener forsømtes.

Gertruds henrettelse

En meget uhyggelig begivenhed satte midt i 1850'erne sindene i stærk

Kirken og det øverste af Lillegade i slutningen af 1860'erne før kirkens ydre restaurering.

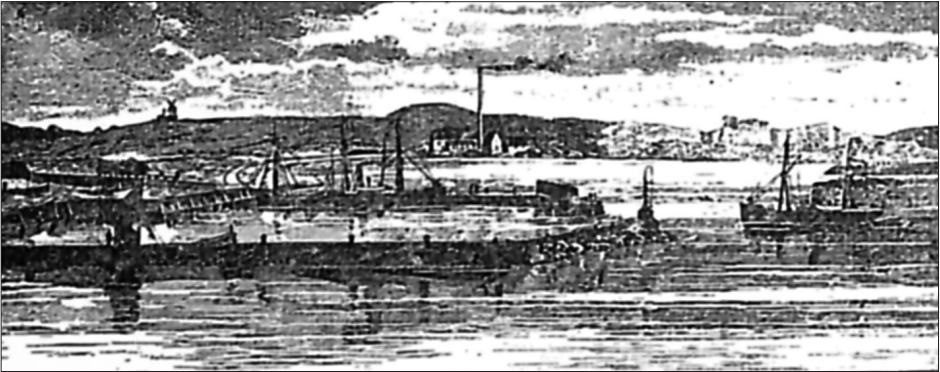

J. N. Winding.

Købmand i Grenaa og byens almægtige forgrundsfigur i 50'erne. Gik fallit i 1861 som følge af pengekrisen. Byggede senere Hotel Dagmar.

bevægelse. Det var en dødsdømt kvindes halshugning tæt uden for byen. Hermed forholdt det sig således: Skolelærer Morten Nielsen i Aalsø benyttede en husmand samme steds, Jens Andersen Møller, som tærsker. Til dennes hustru, Gertrud Mari Hansdatter, var Nielsen trådt i et utilladeligt forhold, efter at han engang havde truffet hende ene i hendes hjem. Da forholdet fortsattes, havde hun for Nielsen udtalt ønsket om at få manden ryddet af vejen. Han havde da skaffet hende arenik, som hun gav manden i pandekage d. 2. decbr. 1854, da han om aftenen kom hjem fra Grenaa. Da han så blev syg, fik han lærer Nielsen til at gå til læge Richter i Grenaa. Men da han ikke forklarede denne noget om sygdommens alvorlige art, så foreskrev lægen kun et spansk-flue plaster. Den 10. decbr. døde Jens Møller, og der opstod straks efter begravelsen mistanke om, at han ikke var død en naturlig død. Liget blev så gravet op igen d. 3. januar 1853, og både lærer Nielsen og Gertrud lagde hånden på den dodes hjerte og erklærede sig uskyldige. Imidlertid viste den kemiske undersøgelse, at der var arsenikforgiftning, og begge forbryderne gik så til bekendelse. Gertrud tilstod, at det udelukkende var lidenskaben, der havde forblindet hende, da manden var god og stræbsom. Da giftmåltidet var beredt, var hun vel bleven bange, men hun tog sig sammen og erklærede siden, at om nogen under: hans Sygdom havde tilbudt hende et helbredelsesmiddel, havde hun ikke modtaget det. Nu angrede hun sin synd og var rede til at lide sin straf efter lovens fulde strenghed. Pastor la Cour skildrer hende vel som løs og letfærdig, men dog godmodig, så ingen kunne have tænkt sig hende som forbryder. Hun havde været gift med Jens Møller i 11 år. De havde ingen børn, derimod havde de taget en brodersøn af hende, Hans Adam Sørensen, til sig som plejebarn.

Gertrud blev så ved højesteretsdom af 29. marts 1856 dømt til at

Den nybyggede havn fra 70'erne.
Efter en tegning i
Illustreret Tidende 1883.

have sit liv forbrudt og blev ikke indstillet til benådning. Samtidig dømtes skolelærer Nielsen til tugthusstraf på livstid. Den 19. Juni 1856 blev så den 35-årige Gertrud halshugget lidt syd for den til Grenaa Søndermølle hørende Møllelund, altså på Aalsø grund. Hun var fuldkommen rolig til det sidste, bandt selv tørklædet for sine øjne og lagde rolig hovedet på blokken. En stor mængde mennesker overværede henrettelsen. - Morgenen forud var skolelærer Nielsen ført til Horsens Tugthus. Det er betegnende for datiden, at »Grenaa Avis« kun har 14 (fjorten!) linier om selve henrettelsen.

Dampskibsforbindelse

Ud på vinteren 1857-58 lægges der planer om en ugentlig dampskibsforbindelse mellem Grenaa og København. Og 13. maj 1858 afgik Dampskibet »Randers« (Captajn Petersen) for første gang fra Grenaa Havn til hovedstaden. Flere hundrede mennesker var mødt for at overvære begivenheden. Da havnen frembød flere vanskeligheder, skete udfarten meget langsomt, men - trøster »Grenaa Avis« - den nye muddermaskine skal nok fremtidig klare sagen. Da trafikken i begyndelsen næppe har været synderlig stor, knyttedes til Grenaa-routen tillige en route til Hobro og Mariager. Dampskibet »Randers« afløstes senere af dampskibet »Ydun«.

Aviser

Medens man i Grenaa vist i lange tider, hvad avislæsning angår, havde hjulpet sig med »Aarhus Stiftstidende« og »Randers Avis«, fik Byen endelig i 1850 sin egen avis. Redaktør blev Magnus Heimann, en mand

af jødisk byrd. Det første nummer udgik 18. januar og indleddes med en versificeret hilsen under titlen »Avisen til Læseren«, vist nok af redaktøren selv. Det vil erindres, at den slesvigske treårskrig dengang endnu ikke var sluttet. Et par af de første og de to sidste vers lyder således:

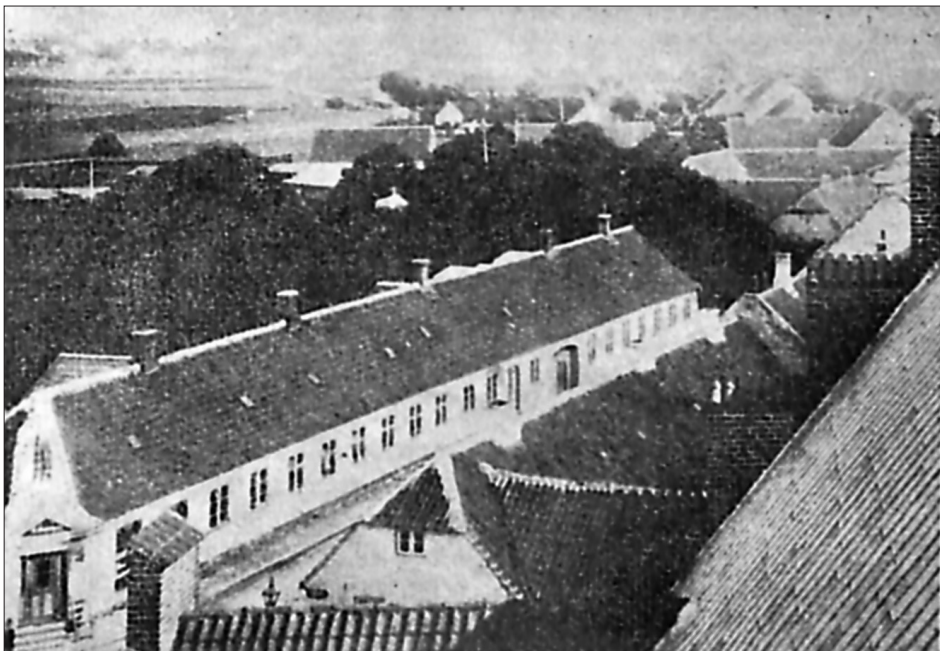
»Knap kommen til Verden man ud har
mig sendt Min Læser »God Aften« at byde,
Men naar man er fremmed og lidt kun bekendt,
Vil Ordet fra Læben ej flyde.

Ja, hvis der var Vaar paa vort Fædrelands Kyst,
Og Glæde jeg da kunde bringe,
Saa fløj jeg omkring med usigelig Lyst
Paa Fama's den spraglede Vinge!

Dog Vinterens Tid faar vel Ende engang,
En Sommer vi stunde imøde,
Hvor atter kan lyde en Seierens Sang
For Flaget det hvide og røde!

Og trostig jeg iler fra Sted og til Sted
Et hjerteligt Ønske at sige:
Gid Lykke og Held, i Krig og i Fred
Fra Danmark aldrig maa vige!

Som man vil se, slet ikke dårlige vers. Men ak! de gode forventninger om bladets fremtid gik ikke i opfyldelse, allerede 30. juli 1850

Østergade set fra Kirketårnet.
Den lange, lave bygning i forgrunden boede i 1860'erne købmand Balle længst til venstre, mod Nørregade. I midten var Grenaa Avis' kontor og bogtrykkeri. Den østlige del, som var en selvstændig bygning, tilhørte læge Richter. Her var pastor Richters barndomshjem.

standsede udgivelsen »af Mangel paa Deltagelse«.

Avisen genopstår

Omtrent 6 år senere havde en ung mand mod til at starte en ny »Grenaa Avis«. Det var den unge bogtrykker Hans Cappel Hertel. Avisens første nr. udgik 17. maj 1856 og derefter et par gange ugentlig. Hertel, hvem jeg mindes som en smækker ung mand med lyst krøllet hår, havde sit bogtrykkeri naboejendommen til mit hjem på Østergade. Den beskedne, unge, ugifte mand var vor gæst juleaften 1856. Desværre døde han allerede få måneder efter (9. marts 1857) af hjernebetændelse. Så vidt jeg husker, havde han i sin sidste tid som medudgiver C. Lemmich, som derefter blev ene udgiver, indtil han siden fik C. V. Færch som medudgiver.

Kongebesøg

1. juni 1861 var der stort røre i Grenaa i anledning af, at Kong Frederik d. 7de og Grevinde Danner agtede at gæste byen. Ikke så langt historien går tilbage, havde nogen dansk konge sat sin fod paa Grenaas grund. Der var travlhed med at berede den folkekære konge en festlig mod-

Fra Kong Frederik Vlls store rejse i Jylland i forsommeren 1861.

tagelse. Man syede flag, rejste flagstænger, bandt guirlander o.s.v. Ved Sønderbro var rejst en æresport, en københavnsk arrangør (tapetserer) var kommen over for at lave den. Kongen og Grevinden boede i byfoged, justitsraad Nyeborgs smukke bolig ved Sønderbro. Udenfor var gaden bestrøet med bark for ikke at forstyrre den kongelige og grevindeelige nattesøvn.

Paa Gæstgivergården på Storegade var det store taffel arrangeret for kongen og hans følge og byens honoratiores. Jeg husker, at vi Smådrenge betragtede det som en stor ære at blive sendt ud i byen i ærinder af den kongelige kok. Om aftenen bragtes der kongen og grevinden et fakkeltog i deres bolig. Sangforeningen sang en af lærer J. K. Møller forfattet sang, og min fader holdt som sangforeningens formand en lille tale til kongen og hans hustru. Den følgende formiddag besøgte kongen Grenaa Havn og beså de forbedringer, den i den sidste tid var undergået. Jeg ser endnu den svære kongeskikkelse, ledsaget af kommunalbestyrelsen, vandre omkring på Havnepladsen. Der hæftede han dannebrogskorset på den dygtige, men beskedne og alvorlige havneingeniør Bruhns bryst. Om eftermiddagen kørte kongen videre til Benzon, Mejlgaard o.s.v., og snart lå byen igen i de gamle folder.

Krigen 1864

3 år senere var der røre af en helt anden art i Grenaa: den preussiske indkvarterrig i den sørgelige krig 1864. At flere af byens unge mænd deltog i krigen som kombattanter, siger sig selv. Allerede i krigens begyndelse faldt købmand Jacob Møllers dygtige søn og medhjælper Frederik, dødelig såret ved Bustrup 3. februar 1864. Jeg husker endnu broderens fortvivlede gråd, da dødsbudskabet kom. - Jeg ser mig ikke i stand til at oplyse, hvornår byen blev besat af fjenden, jeg var dengang latinskolediscipel i Aarhus, men det må vel have været i begyndelsen af april. Da de fjendtlige officerer mødte på byens rådhus og forlangte kvarter, heste og fourage, skal byfogden, justitsråd Nyeborg, aldeles have tabt hovedet. Han råbte fra rådhusvinduerne: »Larsen! Larsen! Svendsen!« (det var den afdøde arrestforvarer). Fra forsamlingen af Grenaaensere nede på Torvet fik han det svar: »Svendsen er død!« Nyeborgs stædige uvilje mod fjendens krav medførte, at han måtte af sted som preussernes fange. Det var om natten, de tog ham under hans ivrige protest. »Nein, nein«! hørte man ham råbe. Ret længe varede hans fan genskab dog ikke.

De fjendtlige soldater opførte sig iøvrigt meget ordentligt. De var selv lede og kede af krigen, hvis hensigt de ikke forstod. Der var endog de steder, hvor de rakte en og anden husmoder en hjælpende hånd i husgerningen. Tillod man dem endnu større tilnærmelser, blev det dog ilde set. Således vakte det almindelig harme i byen, at den før omtalte havneingeniør Bruhns purunge datter forlovede sig med en ung preussisk feldwebel Petit-Jean. Forlovelsen gik da også hurtigt over Styr. Bruhn døde i 1902 som kammerassessor, fhv. fjordinspektør i Randers.

At postbesørgelsen var meget mangelfuld, så længe fjenden lå i landet, er en selvfølge. Aviser og breve måtte ligefrem smugles ind og ud.

Frederik Møller.

Den første af Grenaaes unge soldater, som faldt i krigen 1864.

C. G. Nyeborg.

Byfoged og borgmester i Grenaa 1853-76.

J. L. Skjerbek.

Postmester i Grenaa 1852-77.

En af byens mest fremtrædende borgere såvel i det politiske som i det selskabelige liv, både som taler og som skribent.

Student Hansen.

I en menneskealder drev han en lille privat realskole, hvor bl.a. pastor Richter fik sin første skoleuddannelse, før han kom til latinskolen i Aarhus.

En, lille episode, hvor jeg selv var med, kan jeg her fortælle. Min fader og postmester Skjerbæk, som var venner med hofjægermester Mourier-Petersen på Rugaard, havde fået at vide, at postsager ville komme i land ved Rugaard Strand fra et dansk skib på en nærmere bestemt dag. De tog da derud, og jeg, som holdt sommerferie, fulgte med. I Aften-skumringen fik vi en bunke avis- og brevpakker, som ved hjemkørslen anbragtes under vognens sæder. Næste formiddag sad postfuldmægtig Bigum i en af vore stuer og sorterede aviser og breve, som så snart kom adressaterne i hænde. Det gik altsammen uden indblanding fra preussernes side, men det var også under våbenhvilen. Havde det været under krigstilstand, var det næppe gået så glat.

Aarøes strejfkorps

En tidlig sommermorgen (7. juli 1864) gik en afdeling af det Aarøeske strejfkorps under befaling af den kække premierløjtnant Schultz i land ved Grenaa Havn og fangede en lille afdeling på 8 mand preussiske soldater, som havde nattekvarter i et kornpakhus ved havnen. Heldigvis kom denne raske dåd ikke til at gå ud over byen, hvis beboere jo var ganske uskyldige i det skete.

Grenaa havde dengang endnu ingen telegrafforbindelse med omverdenen. Men preusserne havde selvfølgelig deres felttelegraf, og den fik private folk lov til at benytte, når den ikke var optaget. Engang benyttedes den i mit hjem. Jeg havde på grund af en blandt Aarhus latinskoledisciple udbrudt øjensygdom (jeg selv fejlede intet) fået en ferie på nogle dage. Ved udløbet af disse ønskede vi at vide, om ferien ikke ville blive forlænget, og spurgte da rektor Ingerslev i Aarhus gennem den preussiske felttelegraf: »Fängt die Schule Morgen an«? En soldat bragte kort efter svaret: »Ja«!

Østergades udseende

Ved indkørselen til byen mod syd krævedes i ældre tid bompeng af de kørende. Med udgangen af 1859 ophørte dette, og det ved Sønderbro liggende bomhus er siden nedrevet.

På det ældste kort over Grenaa, Resens Atlas, findes mærkeligt nok Østergade ikke afsat. Det synes da, som pm Kannikestræde, som tidligere kaldtes »Tajgyden«, var den eneste forbindelse med Havnevejen(?). I min tidligste barndom var et stort stykke af Østergades nordside fra torvehjørnet af en mægtig have, der tilhørte apoteker Dahl. På hjørnet lå et muret havehus, der en tid beboedes af cand. phil. L. Hansen. Da en stor del af haven i 1854 bortsolgte og udlagdes til byggegrund, blev havehuset nedrevet, hvad jeg tydeligt husker at have set. Den nye ejer, tømrer Rodkjær, broder til mølleren på Søndermøllen, byggede så her et hus med købmandsbutik, som først benyttedes af købmand L. N.

Hjørnet af Østergade og Nørregade, mens det endnu henlå som »Apotekerens Have«.

Efter en gammel håndtegning.

Bomhuset ved Sønderbro.

Bompengene ophævedes i 1860. Det kaldtes senere Bleghuset, fordi manden, der boede deri, passede den tilstødende Blegdam.

Det solgtes af byen ved Auktion 11. nov. 1879 til nedbrydning.

Balle, siden af A. Sørensen. Længere mod øst byggede Rodkjær endnu et hus, sammenhængende med det foregående. Det købte min fader af ham for 4000 rdl. Til begge huse hørte bagvedliggende gårdspladser og haver. Apoteker Dahl, som i øvrigt boede på Torvet i apotekerbygningen, som lå på den plads, hvor nu Chr. Vogels ejendom ligger, beholdt endda selv et stort, endnu østligere beliggende havestykke, hvor det nuværende apotek ligger.

Mærkeligt nok, havde så sent som i 1858 endnu ingen gartner nedsat sig i Grenaa. Prokurator, godsforvalter P. Laurberg, som boede på Torvet, lyser i avisen efter en sådan, hvem han tilbyder både bolig og havejord. Byens beboere var vel vante til selv at dyrke køkkenurter i deres egne haver, eller også købte man sådanne enten af gamle Jens Kildahl eller af gartner Lyngbye på Hessel.

Lidt personalhistorie

I det foregående er det nærmest begivenheder i byen, jeg har omtalt. Jeg går nu over til at fortælle lidt om personer i Grenaa i mine barndomsår og begynder så med

Øvrigheden

I min tidligste barndom var justiliråd Jacob Aagaard by og herredsfoged, et embede, som han beklædte i 50 år (1802-52). I hans tid byggedes det nuværende rådhus, der afløste det gamle, som lå på Torvets nordøstlige side, i hjørnet af den gamle kirkegaard, ganske tæt ved Østergade. Aagaard var tillige postmester dog var sidstnævnte embede i lang tid bestyret af købmand og agent Rasmus Møller, som døde 1824, og siden af hans enke Kirstine Marie, født Bang. Aagaard var en. særdeles brav og dygtig mand. Da han i marts 1852 holdt 59 års jubilæum som byfoged, holdt byens borgere en fest for ham i rådhusalen, ved hvilken lejlighed en lokal poet slog harpen til en mere end vellykket hyldestsang. Festen afsluttedes med et fakkeltog til ære for den afholdte Byfoged. Få måneder efter døde Aagaard. Hans portræt findes på Grenaa Rådhus.

Hans efterfølger blev Claus Gottlieb Nyeberg, der havde været prokurator i Helsingør. Han var en stram bureaukrat, der behandlede almindelige mennesker, især når de ikke var embedsmænd eller hørte til horonatiores, med stor overlegenhed. Franske romaner var hans yndlingslæsning. Om hans forfjamskede optræden i 1864, da tyskerne besatte byen, har jeg tidligere fortalt. Han avancerede fra justitsraad til etatsråd, tog sin afsked i 1876 og flyttede til København, hvor han døde, 86 år gammel.

Postvæsenet i Grenaa styredes i min første barndomstid af den gamle kancelliråd Søren Schmidt (f. 1797, d. 1863), der tillige var forligskommissær og havde kontor (fra. 1850) i sin datter Martha Schmidts ejendom på Søndergade [hvor nu nr. 5, tidligere karetmager Lyngbye]. I 1852 blev han som postmester afløst af Jørgen Lauritz Skjerbek (1817-77), der havde deltaget som officer i treårskrigen og der for sin tapperhed fået ridderkorset - men rigtignok også spiren til den brystsvagthed, han måtte kæmpe med resten af sin levetid. Den lagde han omsider i graven, få måneder efter, at han, ved jernbanens indvielse, havde taget sin afsked som postmester. Skjerbek var en højt begavet mand og en fortrindelig, hvorfor det altid var ham, som ved folkefester i »Plantagen« og andet steds hooldt hovedtalen. I politisk henseende var han ivrig nationalliberal. Han blev i sin senere levetid stærkt religiøst grebet, først af den indremissionske retning, påvirket af Vilhelm Beck i Ørum-Ginnerup. Sammen med flere andre Grenaa-familier kørte Skjerbeks hver søndag til gudstjeneste hos Vilh. Beck. Siden gik han over til den grundtigske retning. Hans hustrus søster var gift med Grundvigs kapellan, Kr. Køster, gennem hven forhimelsen med det grundtvigske kivssyn kom i Gang.

Postvæsenets besørgelse overlod Skjerbek for størstedelen til sin fuldmægtig Chr. Bigum, der - som tidligere omtalt - var leder af musikforeningen og orkesterdirigent, hvor det påkrævedes. Samme Bigum - i grunden en stor mekankoliker, hvis daglige liv forbitirede af en arrig søster, som holdt hus for ham - forfaldt siden til drik og endte sit liv på Fattiggården. Postkontoret var i begyndelsen af halvtredserne en kortere tid i Konrad Lyngbys ejendom på Storegade [hvor nu »Importøren«]. Men i 1856 opførte Skjerbek sin smukke, nye ejendom ved enden af Østergade og indrettede et lokale deri til postkontor [hvor nu

Grenaa Kommuneskole i Vestergade i 1870'erne, da Richter en tid var konstitueret i førstelærerembedet.

læge Christiansen]. Jeg må her ikke glemme at nævne det gamle - aldeles ikke uniformerede postbud Peder Thaarup, der ofte med en skælm i øjet kunne gå os forbi, som om han ingen postsager havde med sig, for derefter at aflevere dem med et polisk smil.

Præster

Fred. Chr. Bloch (1805-79) var sog1nepræst i Grenaa en halv snes år. Han var en noget tør pædikant. I en periode var han kredsens folketingsmand. Han efterfulgtes i embedet af Carl Ulrik Dantzer (1815-78), der i forvejen var kateket her. Dantzer va r en god mand, hjælpsom og omsigtsfuld over for små folk, men ikke nogen dygtig prædikant. Hans interesse la sikkert mest på skolens område, hvor han vist følte sig bedre hjemme end på prædikestolen. I sine senere år var han meget svagelig og havde flere skiftende kapellaner.

Organist-Embedet

Ved Grenaa Kirke beklædtes i det lange tidsrum fra 1791 til 1874 af kun to mænd, fader og søn. Den gamle Jacob Møller, der døde 1858, erindrer jeg som en lille mand, som altid gik med kalot. Han var indfødt grenaaenser og nåede en alder af 84 år. Da organisten dengang til-

lige var bedemand, gik han - hvad jeg tydeligt erindrer - altid i spidsen for ligskaren, når den passerede over Torvet fra kirken og videre om ad Nørregde. Det var dengang skik, at kvinder aldrig gik med i ligfølget, men kun mænd. Sønnen Jørgen Møller (d. 1874) var en høj kantet person, i lange tider byens eneste klaverlærer, i hvilken egenskab han i sine yngre dage også var benyttet på egnens herregårde. Livlig var hans undervisning ikke, det kan jeg bevise.

Lærerpersonalet

ved de kommunale skoler var i min barndom ikke stort. Foruden kateketen, der altså både var førstelærer og andenpræst, bestod det af R. Johansen og J. K. Møller. Rasmus Johansen (død 1903). der tillige var kordegn, var en bondesøn fra Skanderborgegnen. Han var en god og from mand, jævn i hele sin færden, en ærlig og redelig forvalter af de kundskaber og evner, han sad inde med. Jens Kr. Møller (d. 1903), der var gift med en søster til pastor Dantzers første Hustru, var en meget dygtig lærer. Han var tillige konmunalt interesseret, hvad der særlig fik betydning, da han ind i 70'erne blev førstelærer i Nykøbing på Sjælland, hvor han spillede en ikke ubetydelig rolle i byrådet. - Da jeg i tiden 1873-84 som cand. theol. under en vakance var konstitueret som førstelærer ved »Borger- og Friskolen«, bestod det øvrige lærerpersonale kun af R. Johannsen, H. Reventlow og N. Munch samt en pogelærerinden frk. Guldmann. Af selvsyn kender jeg beds byen daværende.

Private drengeskole

hvor jeg tilbragte mine skoleår fra 1857 til 1862. Lederen var candr. phil. Ludvig Hansen (1805-93), almindelig kraldet »Student Hansen« der allerede i fyrrerne var havnet i Grenaa som privatlærer. Lokalet var

i min første skoletid en lang, lavloftet stue på torvets østside, overfor det ene af de store gamle kastanietræer. Senere fik skolen et rummeligere og lysere lojkale i en nyopført bygning ved siden af. Den nuværende »Valhalla«. Hansen var en meget dygtig lærer. Sjuskeri tillod han ikke, hans undervisning var forstandig og grundig, og han fordrede en forstående gengivelse af, hvad vi havde lært. Livlig vil jeg ikke kalde hans undervisning, men der var et tilforladelighedens præg over den, som måtte tiltale, når man da brød sig om at lære noget. Gjorde vi drenge ham det for broget, kunne spanskrørct komme frem, men hypigere lod han os dog »sidde efter« i et lille kammer ved siden af skolestuen, hvor han havde et stort oplag af tobak og cigarer. For at hjælpe på indtægten som lærer, der ikke var til at leve af, havde han nemlig en lille tobakshandel og havde borgerskab som sådan. Han var ivrig politiker, Højre mand og tilsidst hvidglødende provisorist. Han læste meget, men mange af sine aftener tilbragte han på »Gaarden«, d.v.s.

Grenaa Torv med »Valhalla« i baggrunden. Her gik Richter i skole i skole hos »Studens Hansen«.

Jacob Aagaard.
By- og herredsfoged i Grenaa 1802-52.

C. R. Arendrup.
Distriktslæge i Grenaa 1837-56.

Købmand Jacob Møller.
(f. 1809, d. 1877).

»Gammel Gæstgivergaard« [nu Storegade 36, hvor nu Præstegaarden], eller hos byens familier; hvor han kunne gøre regning på at få et whist- eller lhombre-parti. Han var meget plaget gigt, og det kunne hænde, når vi kom i skole om morgenen, at hans gamle opvarterske, »Marie Fugls«, modtog os med den meddelelse, at i dag var Hansen dårlig. Han var i mange år »Kostgænger« i mit hjem, og både da og siden var det en fornøjelse at tale med den gamle mand, der altid havde et eller andet fra læseverdenen at drøfte. Det eneste skolefag, han ikke gav sig af med at undervise i, var matematik. Så kom lærer J. K. Møller et par timer om ugen og gav os undervisning deri. Gymnastikundervisning fik vi desværre slet ikke. Talrig besøgt var »Hansens Skole« vist aldrig, i alt fald ikke i min skoletid. Den at mine skolekammerater, som jeg sluttede mig mest til, var Ludvig Fr. Kock, søn af konsul Kock [»Aftenstjernen«]. Han var en flink og dygtig dreng og blev senere i mange år en velanset sagfører i København, formand for »Foreningen for National Kunst« o.m.m. I det hele var vi næppe over en halv Snese elever, mest sønner af byens embedsmænd eller større købmænd. Medens det til daglig gik sin regelmæssige gang i skolen, kun afbrudt af den årlige højtidelige eksamen, hvor pastor Dantzer og min fader fungerede som sencorer, var der dog een dag om året, hvor Hansen gav os lov til at slå gækken løs. Det var fastelavn-mandag, da vi med søskende og andre nærpårørende mødtes hos ham og slog »Katten af Tønden« (der bestod af en af Hansens mangfoldige cigarkasser), og hvor vi blev trakterede med chokolade og kager. Vi havde da svært ved at bryde op.

En privat pigeskole

havde Grenaa også i hine dage med frk. Manon Krebs som bestyrerinde. Hun blev senere gift med pastor Dantzer, og skolen gik over til

Østergade ca. 1890,
set fra øst imod Torvet.

frk. Kyhl. Skolen havde et særdeles smukt renommé. Endelig var der i byen nogle pogeskoler for de alleryngste. Jeg mindes selv med tak min gamle lærermoder, Madam Erasmie Olsen (d. 1874), en gammel prokuratorenke, som lærte os omhyggeligt at læse udenad og højt os til god orden, vi mange små drenge og piger, som hun underviste. P. Hjorts »Dansk Børneven« var da i vælten som læsebog.

Læger

Sidst i 1840'erne havde Grenaa (med omegn.) kun 2 læger: Distriktslægen Chr. Rasmus Arendrup (1803-1871) og den praktiserende læge Fred. Chr. Hansen. Han var indfødt Grenaaenser (f. 1796, d. 1852). Sidstnævnte kunne dog i sine senere år på grund af en fod-dårlighed ikke færdes synderligt udenfor sin bolig. Arendrup var en meget dygtig læge, så det undrede ingen, at han 1855 blev udnævnt til fysikus over Fyn Stift med bopæl i Odense. Han boede med sin hustru og sine mange børn på Storegade [nu nr. 5, banken]. Arendrup var tillige en myndig mand, der med iver tog sig af kommunale sager, og så kunne det jo hænde, at han ragede uklar både med den ene og den anden. Dette gav da bl.a. anledning til, at der arbejdede for at få endnu en læge til byen, og valget faldt på - min fader, Johan Christian Richter (1816-1903). Han havde efter adskillige besværligheder, ophold i ud-

landet o.s.v. - taget sin læge eksamen i 1847, var så underlæge til søs i krigen 1848 og 49 og fik ved sin hjemkomst derfra til København til sin overraskelse brev fra en guldsmed Juul i Grenaa med opfordring til at nedsætte sig som læge der. Denne guldsmed Juul havde min fader tilfældigt truffet engang på en regnvejrsdag på Strandvejen ved København og indbudt ham til at køre med sig. Min fader modtog opfordringen og drog til Grenaa for at begynde sin ææge-praksis der. Hans bolig blev foreløbig hos Møller Rodkier på Sønder Mølle. Fader opdagede imidlertid snarligt, at der var noget lumskeri med i spillet fra

Storegade i 1870'erne.
De tre lave bygninger i midten er (fra venstre) Dantzers Præstegård, G. M. Jensens manufakturhandel (hvor nu Aagade og Afholdshotellet) og Bager Wissings Hus (nu bl.a . Biografen).

deres side, som havde kaldt ham til Grenaa. Læge Arendrup var nemlig kommen i trætte med en toldbetjent Frandsen, en trættekær Person, og havde nu også pådraget sig Møller Rodkiers vrede ved så at sige at blive hans konkurrent, idet Arendrup havde bygget Baunhøj-Mølle, nord for byen. Man ventede da, at den nye læge skulde ødelægge og ærgre Arendrup. Men her forregnede man sig, thi den brave, retsindige Arendrup og min fader blev perlevenner. Da dette mærkedes, varede det ikke længe, inden mølleren betydede min fader, at han helst måtte flytte ind til byen, hvor han da fik logis hos en gammel lysestøber-enke, Madam Nielsen. Min fader fik en ret betydelig praksis som læge både i by og på land. Han var bl.a. læge for hele Gjerrild by, med hvem han havde en årlig accord, og han befandt sig vel både i sin gerning og sine omgivelser. Fra 1876 til 1892 var han læge ved jernbanen fra Grenaa til Ryomgaard. Lægegerningen i hine tider var meget anstrengende, lang tid tog det at komme ud i landpraksis, da befordringsmidlerne ikke altid var af første sort. Ja, min fader blev under tiden hentet til Anholt, 7 mil ude i Kattegat. Der fandtes dengang ingen læger på øen. En sådan tur, der tilbragtes i åben båd (hvad der ikke generede min fader, som var søvant), kunne undertiden tage flere dage, da man måtte rette sig efter vejr og vind. - I kolera sommeren 1853 blev Grenaalykkeligt skånet for den slemme parsot; kun skal der have været et enkelt mistænkeligt sygdomstilfælde ved Grenaa Havn. Arendrups eftermand var distriktslæge blev Schack August Steenberg (1809-85), der kom fra Skagen, hvor han havde været distriktlæge. Han havde aldrig fået den fuldstændige læge-eksamen, idet han kun var uddannet kirurg, hvilket af og til kunne volde ulemper. Også han fik en betydelig praksis. Da den gamle gæstgivergård på Storegade blev til salgs efter oprettelsen af Hotel »Dagmar« på Søndergade, købte han den og boede

C. U. Dantzer.
Præst i Grenaa 1851-77.

Fru Manon Dantzer, f. Krebs.
Oprindelig bestyrerinde af den private
pigeskole.

Udsigt over Søndergade fra kirketårnet
ca. 1900.
I midten Hotel Dagmar, som opførtes af
købmand Winding.

der, indtil han i 1880 tog sin afsked, ved hvilken lejlighed han blev justitsråd. Sine sidste leveår tilbragte han på Frederiksberg.

Større handlende

var Grenaa i min barndom ret fattig på. Den store, smukke, nu fredede købmandsgård på hjørnet af Søndergade og Kannikestræde (»Jødegaarden«) ejedes i 1840'erne af den jødisk fødte købmand H. Hartvigson, fader til den fremragende pianist Frits Hartvigson (1841-1919).

I min. Barndom var købmand Joh. Nicolai Winding (1815-1905) ejer af den. Han drev en ret betydelig korn- og tømmerhandel, havde lagerbygning skråt overfor sin købmandsgård og et stort pakhus »Bag Byen« [nuv. Thykiers]. At han i sine undergivnes øjne var en betydelig matador, fremgår af, at da præsten engang, ved en bispevitats spurgte en konfirmand, søn af en af Windings daglejere: »Hvem er almægtig«? svarede drengen: »Almægtig, det er Nicolai Winding«. Det må han jo have hørt hjemme. Imidlertid gik det tilbage for W., han solgte gårdm. til C. Nobel og indrettede senere sin lagerbygning med tilsvarende grund til gæstgivergård, som han til ære for den da nygifte kongedatter kaldte »Hotel Dagmar«. Til hotelvært egnede den sikkert velmenende, men buldren Winding sig heller ikke; han flyttede så til København, hvor hans døtre ,var bosiddende, og tilbragte der sine sidste leveår. Hans hustru var en datter af den gamle skibskaptajn (kaperkaptajn)

Postvognens afgang.
Efter en tegning af Kr. Kongstad i værket
»Den gamle Købstad«.

Knud Knudsen (død i Grenaa 1860), der i sin tid havde ejet Nimtofte Mølle. Hun døde få dage før sin mand.

Jacob Møller (d. 1877), som var indehaver af den store købmandsgård på hjørnet af Torvet og Storegade (nu Andelsbanken), drev en ret anselig handel, navnlig med tømmer. Hans store tømmerplads lå vel nordsiden af Mogensgade [nu Thykiers], skrås over for det gamle Sprøjtehus. Midt i halvfjerdsene afstod han sin ejendom til Fr. Thykier og tilbragte sin sidste levetid i min Faders ejendom på Østergade, hvor et værelse var indrømmet ham. I sine velmagtsdage rullede han hver dag med sit lille enspænder-køretøj, »Knalderkassen« kaldte han den selv, til havnen, hvor han hentede sin yndlingsspise, en ret fisk. Han havde været gift med en datter af farver J. F. Jahnsen, men blev tidligt enkemand.

I 1861 flyttede en ung og dygtig købmand til Grenaa, den aarhusianske farversen Carl Nobel. Han var fra først af kornmodtager for grosserer C. W. Nobel i København, men blev senere selvstændig kornhandler og oparbejdede en retydelig forretning. Den vakre og beskedne unge mand mindes jeg med glæde fra mine forældres hus, hvor han i sine første år var middagspensionær sammen med min lærer, student L. Hansen. Han vandt da også en sikker position blandt grenaaerne ved sit giftermål med Line Kruse, datter af den gamle enkemadam Krusee. som fortsatte sin afdøde mands købmandsforretning på Lillegade.

Købmand Carl Nobel
(f. 1833, d. 1888)

Østergade set fra Torvet ca. 1905.
Forgrunden t.v. ses de syv østligste fag af
pastor Richters barndomshjem.

Både Nobel og hans hustru døde i en forholdsvis ung alder.

Allerede i 50-erne var C. J. Momme indtrådt i den grenaaensiske handelsstand. Han oparbejdede en stor forretning på Søndergade - i de senere år sammen med svigersønnen Theodor Secher, men deltog iøvrigt ikke synderlig i byens liv. Ligesom Jacob Møller foretog sin daglige køretur i »Knalderkassen« til havnen, således så man daglig Momme tage sin ridetur, altid uden ledsagelse.

Så, var der de gamle købmandsforretninger: Kruses Enke, Schoubye og N. L. Kock (i den gamle købmandsgård på Lillgade, nu (»Aftenstjernen«), hvor købmandshandelen dreves på gammeldags maner i lave, skumle butikker, hvor tællelyset tændtes på disken, når mørket faldt på, men hvor jævne landboere åbenbart følte sig godt hjemme. Kock, der var Mommers forgænger som svensk-norsk vicekonsul, drev også brændevinsbrænderi, som senere overgik til den store tysker H. Hoeck, der ejede »Christiansminde« i Enslev sogn.

Manufakturhandlere

kan nævnes G. M. Jensen, som havde butik på Storegade [hvor nu »Afholdshotellet«]. Han færdedes i sine yngre dage en del i udlandet, helst gik rejsen til Paris, hvorfra han hjembragte de nye moder til den lille

by. Men også billeder - særlig Stereoskopbilleder - hjembragte han fra de fremmede lande. Dem har det ofte moret mig som barn at få lejlighed til at se. Desværre blev han senere blind og lærte aldrig at færdes ude uden ledsagelse. Hans eneste søn, Jens Jensen, var et begavet menneske med mange interesser. Navnlig var han optaget af arkæologiske undersøgelser, udgraving af kæmpehøje o.l. En afhandling af ham om et par gravhøje i Enslev sogn findes optaget i »Aarbøger f. nord. Oldkyndighed« 1866 og vidner om betydelig indsigt i emnet. Jensen var løjtnant i hærens reserve, men fik aldrig noget praktisk erhverv.

Købmand Johan Heinrich Brokmann var af tysk byrd (fra Lippe Detmold?) og indvadret hertil som urtekræmmer. Selv om hans manufakturbutik øverst på Lillegade (hvor nu nr. 3, Meldgaard Nielsen] aldrig blev af de meget søgte, blev han en formuende mand, hvis forstand på penge bevirkede, at han kom i Sparekassens bestyrelse, ligesom han blev overformynder i Grenaa. Han beholdt altid sit tyske tonrfald og kunne på den pudsigste måde afvæbne bøndernes betænkeligheder, når varepriserne i hans butik syntes dem for høje. Han var en stor børneven, og mangt et barn, der gik forbi hans butik, kunne han indlade sig med og gøre Løjer med. Da Kong Frederik VII havde gæstet Grenaa, var Brochmann meget begejstret for den vennesele konge. Jeg husker, at han kom ind vor stue med udråbet: »Ja, sådan en Konge kunde man med Glæde lægge sit Hoved paa Blokken for. En saadan Fyrste kendte man ikke hjemme i mit Fædreland«.

Rasmus Wilhelm Starck var vel den af manufakturhandlerne, der havde den pynteligste butik (i Lillegade, hvor nu Kirketerp Møller bor). Han var indfødt grenaaenser, søn af toldinspektør Starck. Starck var en meget forfængelig mand, pyntelig i det ydre og i besiddelse af en smuk tenor stemme, som gjorde ham til en førstekraft i sangforenin-

»Gl. Gæstgivergaard«. Storegade 36 set fra porten ind mod gård-siden.

Konsul C. J. Momme (f. 1831, d. 1916).

gen. Han blev leder af byens brandvæsen og fik efter Frederik VII's Grenaa-besøg tilladelse til at bære uniform som Københavns brandkaptajner. Siden da hed han altid Kaptajn Starck. Hans hustru var søster til den aarhusianske storkøbmand Hans Broge, som stammede fra Grenaa.

Byens eneste boghandler var i min barndom Starcks søster (halvsøster), F. C. Lunds enke, almindelig kaldet »Madam Bine Lund«, ja endogså kuriøst nok »Madam Lunds Enke«. Den muntre, livlige, meget svære kone gav sig ikke selv meget af med bogsalget, men havde altid en betroet kommis, en tid Vilhelm Hansen, der senere selv etablerede sig i Grenaa. Hendes afdøde mand havde oprindeligt været kolonialhandler, hvortil han siden knyttede boghandelen. Endnu i min barndom var der lidt kolonialhandel i »Madam Lunds Boghandel«.

»Jeg begyndte disse optegnelser med et morgenbillede: Køerne på vej ud til Kæret. Lad mig nu slutte med et aftenbillede. Atter tundes der i Mern, men nu er det i posthornet. Den gule postkaret med postkarlen, den lange Terkel i tjeneste hos vognmand og sadelmager Henriksen på bukken ruller gennem gaderne, først ud til posthuset for at hente passagerer og postsager og derfra ad vejen til Aarhus (dog kun til skiftestedet i Tirstrup Kro, hvorfra den vender tilbage ved 2 à 3-tiden om natten). Ved hvert timeskifte nattens løb hørtes så vægternes råb: Jacob Dolmer med sin brummende, alt andet end melodiske røst, og Njels Sjællænder med sin anderledes kraftige sangstemme. I mellemtiden er der stilhed, kun sjældent afbrudt af fulde folks råb. Den lille bys borgere hviler fredeligt ud efter dagens gerning«.

Hermed slutter så de barndomserindringer og træk fra livet i Grenaa i midten af foregående århundrede, som pastor Richter i sin tid har

meddelt mig. Mange år er gået siden dengang og den inspiration, som jeg bla. fik ved samtaler og brevveksling med pastor Richter, har givet sig udtryk i det 4 binds værk om Grenaa By Historie, som nu nærmer sig sin afslutning, men som han ikke engang nåede at se pånegyndt. Jeg mindes med dyb taknemmelighed den tilskyndelse, vejledning og hjælp, som jeg har modtaget fra min kære gamle ven i Vejen Præstegaard, og det er min ønske, at dette lille hæfte skal stå som et minde om ham.

Grenan, 8. januar 1952.

Carl Svenstrup.

Informationen er hentet fra Wikipedia.
Kildehenvisninger foreligger sammesteds.
https://da.wikipedia.org/wiki/Carl_Svenstrup

Carl Svenstrup født 23. januar 1881 i Grenaa, død 17. februar 1964 i Grenaa, var bibliotekar, som blev modtager af Dannebrogordenen i 1947. Han er bedst kendt for sit mangeårige arbejde med Grenaa by-historie.

Svenstrup blev født ind i en skomager familie i Østergade i Grenaa. Han gik ud af Grenaa private Realskole som 14-årig for at komme i lære som skomager. Efter læreårene drog han på valsen bl.a. i Tyskland, men vendte hjem for at læse til lærer. I 1906 blev han færdig som lærer fra Blaagaards Semnarium og vendte tilbage til Grenaa som lærer ved sin gamle realskole.

I forbindelse med 1. verdenskrig blev den daværende bibliotekar ved Grenaa Bibliotek indkaldt og Carl Svenstrup overtog arbejdet som bibliotekar. I 1947 blev han Ridder af Dannebrog og stoppede som lærer for udelukkende at hellige sig biblioteket og »Grenaa Bys Historie«, som han var påbegyndt udgivelsen af i 1933. Byhistorien har fyldt meget i Svenstrups liv, den udkom i perioden 1933-1957 og et komplet sæt indeholder 2.793 sider. Efter næsten 25 års arbejde var »Grenaa Bys Historie« færdig.

Grenaa Købstad bekostede i 1951 et maleri af Svenstrup, der er ophængt på rådhuset i Grenaa. I november 1954 fratrådte han som bibliotekar og i 1958 blev han æresborger i Grenaa. Svenstrup var gift to gange og overlevede begge hustruer, fik to drenge, var aktiv vinterbader og ivrig amatørfotograf. Han døde den 17. februar 1964 på De gamles Hjem, Lillegade 48 i Grenaa.